

שנינו במשנה: **מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו':**

שחורש סביב האילנות שהיו שם, לצורך האילנות, ולא בשביל לזרוע. (11)

ומקשה הגמרא: **"זרעים"?** **תיפוק ליה משום מחרישה?** מדוע צריכה המשנה לומר שצריך להרחיק את הזרעים מן הכותל? הרי תמיד לפני שזורעים, חורשים תחילה, ואם כן צריך הוא להרחיק מהכותל עוד לפני הזריעה, משום הנוק שעושה המחרישה.

ומקשה הגמרא: **ותיפוק ליה משום מיא,** למה הוצרך לומר זרעים, הרי כשזורעים צריך אחר כך להשקותם, ואם כן צריך להרחיק משום המים ששופכים שם, וכמו אמת המים וכיוצא בה.

ומתרצת הגמרא: **במפולת יד.** יש אופן שזורעים על ידי שחורשים קצת ולא מעמיקים כעומק המחרישה, ואחר כך מפילים שם הזרעים בידו, ובאופן זה אינו צריך להרחיק משום המחרישה, אלא רק משום היוק הזרעים.

ומתרצת הגמרא: **תנא, בארץ ישראל קאי.** **דכתיב "למטר השמים תשתה מים"**. התנא השונה את המשנה היה נמצא בארץ ישראל, ושם אינו צריך להשקות הזרעים, משום שיורד מטר ומשקה הזרעים, ולכן הוצרך לומר שצריך להרחיק משום הזרעים.

עוד מקשה הגמרא: **"מחרישה"?** **ותיפוק ליה משום זרעים,** מדוע הוצרך התנא לומר שמרחיקים את המחרישה, הרי חורשים כדי שיזרעו שם, והרי הוא צריך להרחיק מהכותל משום הזרעים. (10)

שואלת הגמרא: **למימרא, דזרעים לצדדין קא משתרשי.** האם נאמר שמבואר במשנה ששרשי הזרעים מתפשטים לצדדים עד ג' טפחים, ולכן צריך להרחיק אותם ג' טפחים.

ומתרצת הגמרא: **בחורש לאילנות.** מדובר

והא תנן במסכת כלאיים [ז א]: המבריך את הגפן בארץ, כשיש עץ גפן יחידי, (12) ולוקח זמורה אחת כשהיא מחוברת לגפן, וכופפה,

לתרץ קושייתו.

10. הקשה הרמב"ן, והלא יש נפקא מינה, שיכול לעכב עליו משעת חרישה, עוד קודם שיזרע! ותירץ, שלא מדובר כאן באנשים שוטים שחורשים שלא על מנת לזרוע, ושאלת הגמרא היא, כיון שיצטרך להרחיק משום הזרעים, למה יחרוש בחנם בלא הרחקה.

11. וכתב רש"י "שיש שם אילנות מימים רבים". והיינו שהוקשה לו: מדוע אינו צריך להרחיק את האילנות, הרי מרחיקים את האילן כ"ה אמה. ועל זה מתרץ, שהיו שם אילנות מימים רבים, והיינו שהחזיק בזה ג' שנים. והרשב"א כתב, שמדובר בנטע ברשות. וכוונתו או בנטע ברשות חבירו, שהרשה לו לנטוע שם אילן, או בלוקח.

והגרע"א הקשה לשיטת ר"ת, שלמסקנא גם לרבא מותר לסמוך כל זמן שאין כותל קיים, אם כן נפקא מינה אם חרש תחילה קודם שהיה כותל לחבירו, שמתר לו לחרוש, ולאחר שחרש זה בנה השני כותלו, בזה הדין שאסור לזרוע משום שהזרעים מפסידים להכותל, והניח בצע"ג. ועיין בשיעורי רבי שמואל מה שכתב

12. שאם היו הרבה גפנים שם, דהיינו ה' גפנים, שתיים כנגד שתיים ואחת יוצא זנב, היה נחשב כרם, וצריך להרחיק הזרעים ממנו ד' אמות. אבל

אין זה מחמת שהשרשים בעצמן מתפשטים, אלא מחמת שהזרעים יונקים כח הקרקע מן הצדדים, ובכך הם מרפים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח, דהיינו שגושי הקרקע מתפוררים ונעשים עפר תיחוח כמו חול, שאין הם דבוקים זה בזה, ומחמת זה מתמוטט יסוד הכותל, ונופל.⁽¹³⁾

שינוי במשנה: **ואת מי רגלים מן הכותל ג' טפחים וכו':**

אמר רבה בר בר חנה: מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו, ואינו צריך להרחיק ג' טפחים, דכתיב [מלכים א כא] "והכרתיו לאחאב: משתיין בקיר, ועצור, ועזוב כישראל".

והיינו, שאמר הקב"ה לאליהו הנביא לומר לאחאב, שעתידי ה' להכרית את כל הזכרים מבית אחאב, עד שלא ישאר "משתיין בקיר", שהוא כנוי לזכרים, לפי שדרכם בכך. ו"עצור" זה העושר הכנוס בבית, ו"עזוב" זה המקנה, הנעזב בשדה, את הכל יכרית ה' מבית אחאב.

ומוכח מכאן, שכך היא הדרך, להשתין בקיר, ואין זה נחשב למעשה היזק שאסור לעשותו.

אך תמהה הגמרא: **והא אנון תנון כאן במשנתנו: ומרחיקין את מי רגלים מן הכותל**

הזמורה ואין בזה כלאים? אלא, מבוואר בתוס' ובשאר ראשונים, שמצד איסור כלאי זרעים, כל שלמעלה אין ערוב אלא יש סימן להפרדה, לא איכפת לנו מה שיונקים למטה זה מזה. וכאן מדובר שלמעלה רחוקים הזרעים מן הגפן היוצא מן הקרקע ג' טפחים לר"ע, או ו' טפחים לרבנן,

וטומנה בארץ, ומוציא ראשה כדי שתוציא פירות במקום שיוצא ראשה, זה נקרא הברכה.

אם אין על גבה עפר שלשה טפחים, לא יביא זרע עליה. כשאין עפר על גבי הזמורה הטמונה בעפר האדמה ג' טפחים, אסור לזרוע עליה, משום ששרשי הזרע מתפשטים עד ג' טפחים, וחודרים ונכנסים לתוך הגפן, והוי כמרכיב זרעים בגפן, שאסור. אבל כשיש עפר ג' טפחים מעליה, אין השרשים נכנסים בגפן שבאדמה מתחתם.

ותני עלה: אבל זרע את הצדדין אילך ואילך. מותר לזרוע מצדדי הזמורה, אף על פי שאינו מרחיק ג' טפחים.

ומוכח מכאן, שאין שרשי הזרעים מתפשטין לצדדים, כי אם היו מתפשטים לצדדים איך מותר לזרוע בצדדים של הזמורה, והרי הוא כמרכיב זרעים בגפן, וכמו שהיה זרוע עליה, שאסור. אלא בהכרח, אין השרשין מתפשטים לצדדים, ואם כן, קשה מכאן על המשנה, שהצריכה להרחיק הזרעים ג' טפחים.

ומתרצת הגמרא: **אמר רבי חנא בשם רבי יוסי: מפני שמחלידין את הקרקע, ומעלין עפר תיחוח.**

מה שהצריכה המשנה להרחיק את הזרעים

בגפן יחידית מספיק להרחיק ג' טפחים לפי רבי עקיבא בפ"ו דמסכת כלאים מ"א, ולפי רבנן שם צריך להרחיק ו' טפחים שלא יחשב ערוב.

13. יש להקשות, כיון שהזרעים יונקים מן הצדדים עד ג' טפחים, איך מותר לזרוע בצדדי

שלשה טפחים.

וכיון שצריך להרחיק שלשה טפחים מן הכותל, האיך מותר להשתין סמוך לקיר?!

ומתרת הגמרא: **התם — בשופכין.** המשנה מדברת כששופך עביט מלא של מי רגלים ליד הכותל, שכמות כזו של מי רגלים ממססת את הקיר. אבל להשתין גרידא, מותר, לפי שזה דבר מועט.

[תא שמע ראייה, ממה ששינונו: לא [יטיל] אדם מים בצד כותלו של חבירו, אלא אם כן, הרחיק ממנו ג' טפחים. הרי מבואר שאסור להשתין סמוך לכותל חבירו.

ומתרת הגמרא: **התם נמי, בשופכין.** שם גם כן מדובר בשופך עביט מלא⁽¹⁾.

תא שמע ראייה, ממה ששינונו: לא ישתין אדם מים בצד כותלו של חבירו, אלא אם כן, הרחיק ממנו ג' טפחים.

במה דברים אמורים, שצריך להרחיק ג' טפחים, בכותל לבנים, שעשויים מטיט שנתייבש בחמה, וזה נימוח מחמת המים, לכן צריך להרחיק ממנו. אבל בכותל אבנים, דיו שירחיק ממנו בכדי שלא יזיק. וכמה השיעור שלא יזיק? טפת. שעד טפח

מטשטש הקרקע הסמוך ליסוד הכותל.

ושל צונמא, מותר. אם הכותל עשוי מאבנים, והוא בנוי על גבי סלע ולא על הקרקע, מותר לסמוך, משום שהמים אינן יכולים לקלקל את היסודות של הכותל, כיון שהוא בנוי על גבי סלע, שהוא קשה.

מכל מקום, מבואר כאן, שאסור להשתין סמוך לכותל חבירו.

תיובתא דרבה בר בר חנה, תיובתא. אכן הקושיא מהברייתא על רבה בר בר חנה, נשאר קושיא.

אך שואלת הגמרא על התיובתא: והא רבה בר בר חנה, קרא קאמר! הרי הוא מביא ראייה מן הפסוק שהדרך לעשות כן!

ומתרת הגמרא: **התם, הכי קאמר: אפילו מידי דרכיה לאישתוני בקיר, לא שביקנא ליה. ומאי ניהו? — כלבא.** הפירוש בפסוק הוא, שאפילו מי שדרכו להשתין בקיר, דהיינו כלב, אפילו הוא לא ישאר מבית אחאב. אבל אדם, אין דרכו בכך.

אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל: רקיק, אינו ממועט בחלון.

לזרוע על גביו, משום שהזרעים נכנסים לתוך האילן ונמצא שהוא מרכיב זרעים באילן, אבל בשאר אילנות שהם קשים, אין הזרעים נכנסים לתוך האילן, לכן מותר לזרוע על גביו.

1. המהרש"ל מחק את כל הקטע שבסוגריים. ואילו הב"ח בהגהותיו תיקן את הנוסח, וגרס: תא שמע, לא יטיל אדם מים בצד כותלו של חבירו.

ואם כן, אין כאן ערוב למעלה. ורק באופן שהשרשים בעצמן מתפשטים ונכנסים לתוך האילן, אז אסור משום שמרכיב זרעים באילן, וזה אסור אף על פי שאינו נראה ערוב. ועל זה מתרת הגמרא, שאין השרשים בעצמן מתפשטים, אלא שהן יונקים מן הקרקע, לכן אין בזה משום הרכבת זרעים באילן, ומצד שיונקים זה מזה מותר, כל שאין ערוב למעלה. עוד כתבו התוס', שרק בגפן שהוא רך, אסור

סתימה. אבל אם היה מניח דבר מאפה עבה, הוא כן היה משמש כסתימה.

ומקשה הגמרא: הרי גם אם הוא עבה, אינו ממצט, כיון שהאדם אשר הניחו שם, אינו מבטלו שם לעולם, אלא עתיד הוא לפנותו משם.

והרי הכלל הוא, שכדי למצט החלון שלא תעבור הטומאה דרכו, צריך שני תנאים: א. הדבר הסותם לא יקבל טומאה. ב. האדם המניחו שם, מבטלו באופן שמניחו שם לעולם.

ומתרצת הגמרא: **לא מיבעיא קאמר**. שמואל הזכיר ריקק כדי להשמיענו חידוש:

לא מיבעיא עבה, כיון דאיחזי ליה, לא מבטיל ליה. אין צורך לומר עבה, כיון שאף לאחר שהניח בחלון עדיין ראוי הוא לאכילה, ולכן אינו מבטלו שם. **אבל ריקק, דממאית, שנעשה מאוס מלחלוח הכותל כיון שהוא דק, אימא בטולי מבטיל ליה,** הייתי אומר שהוא מבטלו שם לעולם.

קיר המפריד בין שני בתים צמודים, או בין שני חדרים הסמוכים זה לזה, ויש חלון פתוח באותו קיר, ויש מת באחד מן הבתים או החדרים, מתפשטת הטומאה של המת, מצד "טומאת אהל", אל כל הבתים או החדרים.

הטומאה מתפשטת ועוברת מבית לבית ומחדר לחדר דרך החלון בקיר שביניהם רק כשיש בחלון שיעור הראוי ל"חלון".⁽²⁾

ואמר שמואל, שאם היה מונח בחלון "ריקק", דהיינו עוגיה דקה ורכה, שנועדה לסתום חלק מהחלון, ובשיעור הקטן הזה התמעט החלון מהשיעור הראוי להעביר את הטומאה, לא נחשב הריקק הזה למיעוט בשיעור החלון, אלא הטומאה ממשיכה לעבור דרכו.

ודנה הגמרא: **מאי איריא ריקק? אפילו עבה נמי!**

מכך שאמר שמואל "ריקק", משמע שהוא בא לומר, דוקא ריקק, שאינו סותם טוב, לפי שהוא רך ועשוי ליפול, לכן הוא אינו

נעשה החלון מתחילה לאור, כל שנשאר בו עדיין רום אצבעיים על רוחב אגודל נחשב עדיין חלון, פחות מכאן נחשב כסתום, ואם נעשה מתחילה לתשמיש או שנעשה מאליו, ששיעורו כמלא אגרוף, אם נתמעט משיעורו אפילו במשהו, לא נחשב חלון.

ואם נעשה החלון לא לתשמיש ולא לאורה אלא להסתכל ממנו לאויר כדי לשמור גנות ופרדסים, לשיטת הרמב"ם והר"ש ועוד מפרשים, שיעורו הוא כמו העשוי למאור. ולשיטת התוס' כאן יש לו שיעור רביעי, דהיינו כמלא מקדח בינוני, והוא פחות ממלא פונדיון.

2. לפי שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים יש ג' שיעורים בחלון, א) כשעשוי למאור, דהיינו להאיר אותו המקום, שיעורו כמלא מקדח גדול, שהוא כמלא פונדיון האיטלקי. ב) כשעשוי לתשמיש, שיעורו בפותח טפח, דהיינו טפח על טפח מרובע, וזהו שיעור יותר גדול מפונדיון. ג) אם נעשה שלא בידי אדם, אלא על ידי מים או שרצים, וכדומה, שיעורו מלא אגרוף, והוא כראש גדול של כל אדם.

ואם חישב עליו לתשמיש שיעורו בפותח טפח, ואם חישב למאור שיעורו בפונדיון. ואם התחיל לסתום החלון ולא גמר, אם

בחלון כל זמן שלא ביטלו שם לעולם, מהמשנה במסכת אהלות [ו ב], ששינונו בה:

קופה מלאה תבן, וחבית מלאה גרוגרות [תאנים מיובשות], **המונחים בחלון, רואין: כל שאילו ינטלו הקופה או החבית, ובכל זאת יכולין תבן וגרוגרות לעמוד שם בפני עצמן, הרי הם חוצצין. ואם לאו, אין חוצצין.**

הקופה והחבית אינם חוצצים, כדלהלן, מפני שהם כלים המקבלים טומאת כלים. אבל התבן והגרוגרות אינם מקבלין טומאה. התבן, מפני שאינו אוכל אדם. והגרוגרות, מדובר בכגון שלא הוכשרו לקבל טומאה על ידי אחד מז' המשקין. ולכן התבן והגרוגרות חוצצין. אמנם יש תנאי, שצריך להיות שהם יכולין לעמוד בפני עצמם גם בלא הקופה והחבית. אבל אם אינם יכולים לעמוד בלא הקופה והחבית, הם אינם חוצצים.⁽⁶⁾

שואלת הגמרא: **והא תבן חזי לבהמתו, הרי**

קא משמע לך, משמיע לנו שמואל, שהיות והוא לא נמאס לגמרי, אלא עדיין ראוי הוא לאכילת כלבים או תרנגולים, אין אומרים מן הסתם ביטלו לעולם, עד שיבטלו בפירוש לעולם.⁽³⁾

שואלת הגמרא: **ותיפוק ליה דהוה ליה "דבר שהוא מקבל טומאה", וכל דבר שהוא מקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה! למה צריך להגיע לטעם שאינו מבטלו שם, והרי אף אם יבטלו, גם אז הוא אינו חוצץ, מפני שהוא מקבל טומאה ככל האוכלין שמקבלין טומאה,**⁽⁴⁾ **ויש לנו כלל, שכל דבר המקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה.**

ומתרצת הגמרא: **מדובר כאן באופן שהרקיק נילש במי פירות, שהם אינם משבעת המשקין המכשירין את האוכל לקבלת טומאה.**⁽⁵⁾

מיתיבי, הגמרא מקשה עתה על הדין שחידש שמואל, שכל דבר אינו ממעט

3. כ"כ הר"י מיגאש והמאירי.

4. הקשו התוס', הרי אם יבטלו לעולם, בטל ממנו שם אוכל, ושוב אינו מקבל טומאה. ותירצו, שלא בטל ממנו תורת קבלת טומאה על ידי מחשבה בלבד בלא שינוי מעשה. והרמב"ן תירץ, שקושיית הגמרא היא, למה צריך לומר שבלא ביטול אינו חוצץ משום שיש דין שאינו חוצץ אלא אם כן יבטלו לעולם, הרי בלא זה, כל שלא ביטלו, הרי הוא מקבל טומאה, ומחמת זה אינו חוצץ.

והקשה המקדש דוד: למה לא מועיל דבר המקבל טומאה, אף שאינו חוצץ? והרי מכל מקום, הרי הוא מבטל את השימוש של החלון, שעתה אין עוד בחלון תשמיש בשיעור של

"פותח טפח", וממילא לא חשיב חלון. ותירץ הקהילות יעקב על פי מה שכתב תוס' שאין מתבטל דין קבלת טומאה במחשבה לחדוד בלא שינוי מעשה, לכן אין מתבטל ממנו שם חלון בזה שמבטלו לעולם.

5. כל אוכל אינו "מוכשר" לקבל טומאה אלא אם כן נפל עליו פעם אחת מז' משקין, שהם: יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים. וכאן מדובר שלא נפל על הרקיק אחד מז' משקין, אלא לשו אותו במי פירות, ולכן אינו מקבל טומאה.

6. לפי פירוש ראשון בתוס', הטעם הוא, מפני שכל דבר החוצץ צריך שיוכל לעמוד בפני

מתרצינן: **במתונא**. מדובר בתבן לח שאינו ראוי להסקה.

ומקשה הגמרא: **חזי להסק גדול הרי עדיין** ראוי הוא להיסק גדול, כשיש כבר מדורה גדולה אפשר להכניס שם אף תבן לח וימשיך לדלוק.

ומתרצת הגמרא: **הסק גדול לא שביח**. היסק גדול אינו מצוי, לכן לא אומרים בסתמא שאינו מבטלו מכיון שראוי הוא להיסק גדול.

ממשיכה הגמרא להקשות: **גרוגרות הא חזו ליה**. הרי גרוגרות ראויים לו ואם כן, אינו מבטלם, ולמה הם חוצצים?

תבן ראוי לאכילת בהמה, ואם כן, בסתמא אינו מבטלו שם, ולמה הוא חוצץ?

מתרצת הגמרא: **בפריא**. מדובר כשהתבן נרקב ואינו ראוי לאכילת בהמה.

אך ממשיכה הגמרא לשאול: **חזי לטינא**, הרי ראוי לגובלו עם טיט לבנין?

ומתרצת: **דאית בה קוצי**. מדובר שיש שם קוצים, ודרכן היה לגבול הטיט ברגליהן, וכשיש קוצים אי אפשר לגובלו, מפני שהן מסרטין את הרגל.

ומקשה הגמרא: **חזי להסקה**, הרי ראוי התבן להסיקו תחת תבשילו או לצורך אחר?

שאם הכלי בעצמו מונח בחלון, הרי הוא מצטרף עם דפנות אהלים, ויצא מכלל כלי ונחשב כמו האהל. אבל באופן שאינו מונח בחלון, רק הוא מעמיד את הדלת, כגון מפתח, כיון שאין הכלי מצטרף עם האהל לחצוץ, הרי הוא חשוב כלי, ונאמרה הלכה שאהל הנסמך על גבי כלים לא חשיב אהל לחצוץ.

והקשה הקהילות יעקב, הרי כאן הקופה והחבית מונחים בחלון, רק שאינם חוצצים מפני שהם מקבלים טומאה, ואם כן, למה אין מועיל מה שמעמידים התבן והגרוגרות.

ונראה, שיסוד הדין הוא, שכלי אינו חוצץ אלא אם כן נעשה דופן אהל, דהיינו שהדופן גודר את האהל שעד לכאן הוא מגיע, ולכן אם הכלי יכול לחצוץ כשהוא מונח בחלון, הרי הוא נחשב לדופן אהל, אבל כשהוא מקבל טומאה שאינו יכול לחצוץ בפני הטומאה, אינו נחשב לדופן אהל שהרי אינו גודר את האהל, לכן גם מה שנסמך עליו אינו חשוב אהל כיון שנסמך על כלי.

ועדת ה"ז יו"ד שע"א ג' שלפי זה לא מועיל לנעול דלת במנעול, כשאין יכול לעמוד נעול בלא זה. אולם הש"ך שם חולק על זה, וסובר שהחסרון הזה הוא רק בסתימה ארעית, שאינה יכולה לעמוד בפני עצמה אלא על ידי דבר אחר שסומכה. אבל דלת הנעולה במנעול שמחובר לדלת, לא חשיבה סתימת ארעי.

פירוש שני כתבו בתוס', מפני שהכלי מקבל טומאה, ואין מועיל לחצוץ דבר שנסמך על ידי מקבל טומאה.

פירוש שלישי כתבו בתוס', וכן כתב גם הר"ש והרע"ב באהלות, שהחסרון הוא מפני שנסמך על ידי כלי, וכל דבר שנסמך על גבי כלים או אדם אינו חוצץ, כמפורש במסכת אהלות, שמפתח הסומך את הדלת, אינו חוצץ.

והקשה הרא"ש שם, הרי הכלי בעצמו, אם אינו מקבל טומאה, הרי הוא חוצץ כשמונח בחלון כמפורש בסוגיין. ואם כן, למה לא מועיל כשמעמיד דבר אחר. ותיירץ, שכך נאמרה הלכה. והחזו"א [אהלות ג' י"ג] הוסיף ביאור בזה,

ומתרצת הגמרא: **אמר שמואל בשהתריפו**, מדובר כשהתליעו ואינם ראוים לאכילה. וכן **תני רבה בר אבוח, בשהתריפו**, כשהתליעו. וממשיכה הגמרא להקשות על עצם דברי המשנה: **האי חבית, היכי דמיא?** (7) איך מדובר בחבית של גרוגרות, שסתם חבית היתה מחרס, וחרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, דהיינו מצד פיו, כשאינו סתום בצמיד פתיל.

וממשיכה הגמרא להקשות על שמואל:

מיתיבי, הרי שנינו: עשבין שתלשן, והניחן בחלון, או שעלו מאליהן בחלונות. עשבים שצמחו במקום אחר, ותלשן והניחן בחלון, או שצמחו בחלון, והרי הן סותמין את החלון וממעטין שיעורו. **ומטלוניות שאין בהן שלש על שלש**, סמרטוטין שאין בהן ג' אצבעות על ג' אצבעות, שמחמת זה אינן מקבלין טומאה, שאם יש בהן ג' על ג' אצבעות הרי הן מקבלין טומאה מדין בגד. **והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה**, אבר ובשר שנתלשו מבהמה וחיה כשהן חיים שאינן מקבלין טומאה, ועדיין מחוברין במקצת, ומונחין בחלון וממעטין שיעורו. **ועוף ששכן בחלון**, עוף חי ששוכן ומונח בחלון וממעט שיעורו. **ועובר כוכבים שישב בחלון**, נכרי שאינו מקבל טומאה שיושב בחלון וממעט שיעורו. **ובן שמנה המונח**

אי דפומא לבר, אם מדובר כשפי החבית הוא לצד חוץ, דהיינו שאינו לצד הבית שהמת בתוכו, נמצא שהצד שפונה לבית שהמת בתוכו זהו גב החבית, אם כן, **היא גופה תיחזין. דהא כלי חרש אינו מטמא מגבו.** (8) למה צריכים את הגרוגרות, שהחבית בעצמה תחצוץ! שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו, וכיון שאין טומאת המת עוברת בתוכה של החבית, תהא היא עצמה חוצצת בפני הטומאה.

ומתרצת הגמרא: **לעולם דפומא לגאוו**. מדובר שפי החבית הוא לצד הפנימי, דהיינו לצד הבית שהמת בתוכו, ולכן הטומאה עוברת בתוכה, ומטמאתה, ומחמת זה אין החבית חוצצת בפני הטומאה.

ומתרצת הגמרא: **לעולם דפומא לגאוו**. מדובר שפי החבית הוא לצד הפנימי, דהיינו לצד הבית שהמת בתוכו, ולכן הטומאה עוברת בתוכה, ומטמאתה, ומחמת זה אין החבית חוצצת בפני הטומאה.

ממעטין, צריך ביטול. ודעת הר"ש שכן הדין בכל דבר שסותם גם אם אינו כלי. וביאר הגר"ח בכתביו, שכל זמן שנשאר חור, יכולה הטומאה לחדור ולעבור דרך שם אם נשאר עליו שם חלון, לכן רק אם מבטלו שם לעולם מתבטל ממנו שם חלון, ושוב אין הטומאה יכולה לעבור. אבל כשאין מבטלו, נקרא עדיין חלון, והטומאה עוברת. אבל כשסותמו לגמרי, אף שנשאר עליו שם חלון, מכל מקום, חוצץ הוא

7. הגמרא שואלת רק על חבית, אבל על קופה לא קשה מפני שסתם קופה עשויה מעץ שמקבל טומאה מגבה.

8. הקשו תוס' הרי אינו מבטל את החבית שם, ותירץ ריב"ם שכיון שהתליעו הגרוגרות גם החבית נתקלקלה, ומבטלה. עוד תירצו, ר"ת ור"י, שבכלים, אם סותמין את כל החלון אין צריך ביטול. אבל אם אין סותמים הכל רק